

LIZARDIren POETIKAZ

Lourdes Otaegi

Lizardiren olerkigintzarekiko lehen kontaktoan irakurlegoak jasotzen duen inpresioa zailtasunarena eta gotorrarena da, harrian zintzelaturiko zeinu garbi bezain estrainuen irudipena.

Koldo Mitxelenak, 1956ko artikulu batetan, erreferentzia luzea egiten du olerkari honen forma poetikoaren zailtasunaz, «azal zaila» deritzolarik. Lizardiren zailtasun hori, Mitxelenaren ustez, lirikorik onenek bere baitan eraman ohi duten ezaugarritzat azaltzen zaigu:

«Horrela gertatzen ere da gehienbat lirikorik onenekin. Hutsaren inguruko azal atseginak, musika itsaskorrek bezala, go-gait eragiten digu luzaro gabe. Mamia behar baitu lirikak, eta mami joria, behin eta berriro irakurriko badugu»¹

Zalantzarik gabe, Lizardiren olerkigintzaren zailtasunaren iturrietako bat lirikan, poesi hizkuntzan kontzeptu bereziak eta konplexuak adierazi beharraren lehian sortzen da; funtzio poetikoa betetzea helburutzat duen mezu hark beti

erakarri beharko bait du irakurlearen arreta mezuaren expresamolde den hizkuntzarengana: nahiz xotila, nahiz bihurria, laburtzalea nahiz barroko oparoa.

Bestalde, metaforaren, metonimiaren, sinestesiaren eta, orokorki, hitzen esanahia aldatu egiten duten baliabide poetikoek zaildu ohi dute gehienik poesia; are gehiago, noski, hitzen arteko harreman semantikoa surrealismoak eta asoziazio libreak eraginkoa bada.

Lirikari berez dagokion moldatze berezi horrezaz gain, halere, edo beharbada, moldatze horren expresio areagotuan, badute Lizardiren olerkiek hizkuntz ezaugarri berezi zenbait, biziki eragiten dutenak haren olerkigintzaren formaren zailtasunean.

Horietako bat Lizardik hiztegian egin zuen hautaketa zaindua izan daiteke: poesiak behar zuen musikalitatearen eta kontzeptuen adierazgarri sujerente eta bitxituaren expresabide izango zena.

Ez dago zalantzarik Lizardiren hiztegiaren prestijioa ez zaiola huts-hutsik doinuaren sujerentzi kapazitateari egotzi behar; Lizardik, literarioki landuenik izan den euskalkira jo bait zuen eta egoki bereganatu lirikaren expresabidetzat.

Nahiz izen eta adjektiboetan, nahiz morfologi eta sintaxi egituretan nabarmendu ahal izango genuke haren hautaketaren finezia.

Badago, halere, Lizardiren olerki moldearen zailtasuna eragiten duen hirugarren faktore bat: trinkozaletasuna, haren dentsitate nahia hizkera lirikoan.

Gudaurreko Pizkunde mugimenduaren idazleen artean berezia, nabarmena gertatu zen Lizardi bere hizkuntzaren trinkozaletasun honengatik. Gaurregungo kritikoek ziurki jarriko lituzkete harremanetan Lizardiren eta Orixeren olerkiak ezaugarri honi dagozkiorarik; baina garai hartakoek ez zuten Orixe olerkizaletzat ezagutzen; alderantziz, «bertso gorroto» izena irabazia zuen poesia idatziari buruz zituen eritziengatik.

Lizardiren olerkigintzaren inpaktoa, beraz, 1929-36 epeko Jakakortajarena, Jautarkol, Emeterio Arrese etabarren olerkien ingurumarian explikatzen da, horien olerkigintza bertsolariek ohi duten prosaren egitura arruntetatik ez bait zebilen oso urruti. Li-

zardik, aldiz, olerkigintzak moldaera sintaktiko eta morfologiko bereziak eskatzen zituela uste izanik, haiengandik desbideratzea suposatzen zuen hautapena egin zuen.

Hala sumatu ere zuten garaiko irakurleek. Hona hemen Jautarkolek 1933an, *Biotz-Begietan* atera berria zelarik, argitara zuen artikuluaeren zati bat:

«No está hecho para los lectores que están acostumbrados a poesía de fácil comprensión. Es un salto gigantesco el que este libro representa en el momento actual.

Es de difícil comprensión por la excesiva concisión de la frase, consecuencia premeditada por el autor por encerrar el mayor número de ideas en la menor cantidad posible de palabras; a veces por el uso de giros del lenguaje y palabras continuamente los cuales son de rancio abolengo pero hoy en desuso en literatura; otras veces por la altura conceptual y poética, de ideas poéticas jamás expresadas hasta ahora en nuestro viejo idioma².

Beraz, Jauregik artikulua honetan adierazten digunez, Lizardiren olerkigintzak erabat berria eta orduko irakurlegoarentzat bereziki gaitza gertatu behar zuen; batez ere zenbait ezaugarrik trinkozaleengan kokatzen zuelarik, ahaztu gabe, ordea, haren olerkigintzan biltzen ziren ideia poetikoek zuten eite berezi eta goren mailakoek zailtasun hori gratuitoa ez zela demostratzen dutela. Meretziluke, beraz, trinkozaletasun horrek dituen manifestazio konkretuak zehazki begiratzeak eta, honela, orokorki olerkigintza forma landuak, bihurrituak eta laburtzaleak zein kontzeptu estetikori, zein helburu poetikori erantzuten dion aztertzeak.

1.- SINTAGMA INDETERMINATUAK

«Kanta ditzagun hango gau luze
hango illunabar su gorrizbete...»
(*Eusko bidaztiarena*).

1929-36 garaiko idazleetan bereziki bi dira sintaxi-baliakuntza honez erabilera berria egiten dutenak: Lizardi eta Orixe direla diosku Ibon Sarasolak «Lizardiren poemagintza estudio batarako» deritzan idazlanean.

Han aditzera ematen digu, berez plural edo singularrak behar luketen sintagma mugagabeen uzten hasi zirela gudaurreko bi idazle hauek. Sarasolak Laffiteren laguntza izan zuela diosku idazlan horretan, Orixek norengandik ikasia ote zuen errekurtsu hau aztertzen ari zenean; Laffitek Hiribarrengandik hartua zuela baieztatu zion; eta *Eskualdunak* liburutik harturiko adibideek aditzera ematen dutenez, sarri erabili ohi zituzten lapurtarrek sintagma mugagabeak errima-beharkizunak ondo eta dotore betetzeko.

Patxi Altunak, aldiz, sintagma mugagabe hauen erabilera aitzinagora darama, Etxepare eta Ziburuko Etxeberrirengan aurki ditzahegun zenbait adibide eskaintzen dizkigularik. Berrikuntza bat dakarkigu, ordea, Sarasolaren planteamenduaren aldean: sintagma mugagabeen erabilera, errima-beharkizunak betetzeko lizentzia hutsa izan gabe, sintaxiaren egitura estilistiko erabat gramatikala ez ote den proposatzen du.

Baieztapen hori egitera dakarte Etxepare eta Etxeberrirengan aurkitu dituen adibideek; horietan, gehiegitan ez bada ere, sintagma mugagabeak bertso barruan ere ageri dira ohizko kontextuetatik at:

«miraculu banagui ere...» (XIII, 22), «bidegabek aritu nu, bide ez nuyen leqhtuc» (XIII, 5). Eta ondoriotzat galdera hau egiten du Altunak: «Ez ote zen, gero, herri hizkeran gaur baino gehiago zabalduko ohitura?».

Baiezta dirudi. Arrazoin du, halere, Sarasolak, 1930 urteetako olerkarien artean praktika hau zabaltzen hasi zen lehena Orixe izan zela esatean.

Altunak eta Sarasolak bideratu diguten gai honi jarraituz, beste zenbait zehaztasun eman nahi genituzke: hala nola Lizardiren *Biotz-Begietan* idazlanaren argitalpenaz geroztik garaiko beste zenbait idazlek sintagma mugagabeari aurkitu zioten ahalmen berezia.

Orixe eta Lizardiren bide honi jarraitu zioten Onaindia, Zaitegi eta bestek, *Yakintza* aldizkarian 1933-37 epean argitaraturiko zenbait olerkitan nabarmen dezakegunez.

Hedapen honeñ lekuko den artikulua bat ekarri nahi genuke ira-

kurlegoaren gogora momentu honetan: haren izenburua «Mugaitz edo artikuluz», eta lehen argitalpena 1934ekoa den arren, bigarrenaz bakarrik baliatu ahal izan gara, *Euzko Gogoa* Guatemalako aldizkarian 1952an berrargitara zenaz.

Guretzat garrantzi berezia duen artikulua honen eragilea «Artiz'tar Xabier» ezizena erabiltzen zuen idazlea izan zen; «Orixe'ri» izeneko artikulua bat argitaratu zuen Orixeri zuzendua eta sintagma mugagabea noiz eta nola erabil daitekeen galdetuz:

«Artikulu kentzeak euskerari gizona kendu eta gierri-uts eginda uzten du gure izkuntza.

Zuei [Orixe eta Lizardiri] ikasi-bide au artu nai nizuke bada, baña ez jakin zenbaterano utzi diteken artikulua ori, noiz bearreko degun, ta noiz baztertu al-dan».

Orixek mugagabearen erabilerari buruzko arautegi interesgarri batez erantzuten dio; gerora gramatikalariek euskal determinanteari buruz zehaztu dituzten hainbat erregelaren berri ematen dio: kopuru zehaztugabeetan, zenbait kasutan atributo funtzioa betetzen duten adjektibo sintagmatan, etabar.

Beste zenbait erabilera ere erakusten dizkio Orixek eta, hain zuzen ere, horiek interesatzen zaizkigu guri hemen, Lizardiren olerkigintzan aurki ditzakegun egiturak expikatzen dituztelako:

«4ena itz-erorkera edo rima dela bide, sortaldeko bertsolariet batez ere».

Hemen dugu, beraz, Sarasolak eta Altunak lehenik aipatzen zituzten erabilera hura, zehazki jasoa. Eta hona hemen, baita, Lizardiren olerkietan hainbat errima zail eta berri posibilitatu zituzten arauaren erabilera:

«Orra noizpait ere beeraño el
ta leotza arki dut ondoaren sabel»
(*Gure mintzo*)

«Apaldiak elkarren ondoren
yalki ta uso zuri antzean, zetozen
itzuli itsaso urdiña zear,
mokoan, edergai, basoaren abar»
(*Gure mintzo*)

Baina poesiari arazo tekniko bat konpontzeko huts-hutsik erantzuten dioten kasu hauezaz gain, bertso barruan agertzen zaizkigun sintagma mugagabeak erraz aurki ditzakegu, nahiz eta gehienetan funtzio, helburu expresibo nabarietan agertzen diren hala nola bokatibo eta apostrofetan:

«Itzal! Baso'ren ume yaukal,
xaloagorik ezin âl:
beltxeran, begi bai azal»
(*Baso-Itzal*)

«Atsedena eliz, zutoiz bete,
osto-pillo ta izan izar izunak abe:
ta i bertan oianeko yaupaleme...»
(*Baso-Itzal*)

Orixek seigarren eta zazpigarren arauetan biltzen dituen mugagabearen erabilerak, aldiz, Lizardiren poesigintzaren ezaugarri nabarmen bilakatu dira; hona hemen zergatik:

«6. *Zerbait nortzen dugularik (cuando personificamos cosas): Eder eta On aide dira, la Belleza y la Bondad se relacionan entre sí...*»

Arau hau irakurri orduko datozkigu gogora Lizardiren naturari buruzko olerkietako pertsonifikazio sujerente haiek, ia-ia mitologia berri bat sortzerainoko haiek: Itzal, Baso, Udaberri, Negu, Uda, Euri, Eguzki...

Zazpigarren araua, honen bide berekoa dugu:

«7. *Lenengo arau ortan sar ere daiteke muga-kentze, guzitaratze edo delako «generalización».*

Ez du Orixek inolako adibiderik eskaintzen; baina, zalantza handiegirik gabe, Lizardiren olerkietan hain sarri aurkitzen ditugun sintagmak posibilitate hau erabiltzen dute:

«Sagasti solla lotan,
abar makur naaspil;
zelaiek, orbelpéan,
ametsetan Orril;
txori gaxoei aztu
gau latzaren urbil;
aizeñoa lillurak
otxanduta dabil».

(*Izotz ondoko iguzki, 6. ahap.*)

Orokorki, «urbil» adjektibo edo adberbioaz izen bat sortu nahi lukeenak, generalizazio-atzizkiren bat erabiliko luke; ziurrenik, «tasun» atzizkia erantsiz, «hurbiltasun» sortuko luke. Lizardik, atzizkiez baliatu beharrean, mugagabeen utzi du.

Mugatzaileari eskaini diogun zati hau amaitzeko, bada, aipa ditzagun zenbait ondorio: Sintagma mugagabeak, funtzio tekniko batzuek gain, errima berriak posibilitatzeaz gain, beste zenbait helburu bete ditzakeela gudaurreko idazle honengan: hizkuntzaren posibilitate abstraktiboak areagotzea, pertsonifikazio eta «guzitaratze» honen bidez; sintaxian, aurrerago ikusiko ditugun expresamolde «esaeratsuak» sortzea; eta morfologi-sintaxi mailan, ikusiz joango garen beste zenbait ezaugarriekin batera, Lizardiren olerkigintzari halako eite berezi bat ematea.

2.- ADITZAREN PARTIZIPIO/INFINITIBOAK

Mugatzaileaz gain, hizkuntzaren «giartasuna» eta indar expresiboa gaitu nahi duen beste moldaera morfologikoa, idazle hauen artean, aditzaren erroan infinitibo eta partizipioaren arteko ezberdintasun morfologikoa isiltzean datza.

Olerkigintzan honelako lizentzia erabil zitekeela norengan sortua den eta zein garaitan, ez zaigu oraindik batere argi agertzen.

Nolanahi ere dela, Sarasolak³ aipatzen duenez erabilera hau aski arrunta izan da prosan, eta ez poesigintzari mugatua; hala ere, kontextu poetikoan mugatzaile gabeziak bezala, errima-beharkizunei erantzuteko baliotsua izan zaie eta baita bertsoaren neurria ongi betetzeko ere.

Funtzio horiezaz gain, oster, eta partizipioaren ordeztu infiniti-

boa erabiltzen duen kontextuetan oinarrituz, beste helburu expresiboen funtzioan daudela esango genuke; sarri galderatan, exklamaziotan edo, bereziki, esaldi ironiko edo emotiboetan aurkitzen bait dira:

«Betidanik zizkiok kendu—alak *ken*
Aren irentsi—beaŕa ez dik ezerk asetzen.
Lafeko zezena, oianeko basauntza,
odeietako txoriak... Oro gizonak *eiza...*»
(*Zuaitz etzana*, 10. ahap.)

«Betidanik, eskale labur, emale eder:
ire bizi guztian, txarkeri bat al—duk ager?»
(*Zuaitz etzana*, 4. ahap.)

«Badut zalantza zein giro izaki;
otzaren ala denentz ebaki;
ikus ezpaitut Udaberi...»
(*Sagar lore*, 3. ahap.).

Bestalde, adibide batzuetan, partizipioaren marka kenduriko adizki horiek hasiera batetan zuten izen edo adjektibo kategoria erdizka bereganatzen dutela dirudi, eta honekin batera, noski, azken kategoria gramatikal hauei dagokien estatismoa eta «sustantzi» kontenidoa berreskuratzen dutela:

«Beste erpin musker bat or baita agiri,
maldan—gora zaizka zuaitzak *geldi*:
oker, ats—estuka, luŕari itsatsi—
mendizale makal unatuak iduri»
(«*Baso—Itzal*», 9. ahap.)

«Lafeko xamoŕo ozenen zantzurik
ez da inon. Aspaldidanik
ixil zen olerkari yaun Kilkeŕa»
(*Ondar goŕi*, .6. ahap.).

3.— MAILA MORFOLOGIKO ETA SINTAKTIKOAN BESTE ZENBAIT JOKABIDE TRINKOZALE

Goiko bi sail horietan agertu ditugun jokabideek Lizardiren olerkigintzan duten leku bereziagatik banaturik azaltzea merezi

zutela zirudien; baina ez dira, azken batetan, beste zenbait eremutan agertu zuen zaletasunaren manifestapen berezi batzu baizik.

Horiekin batera aipatu behar lirateke Lizardik, eratorketaz eta konposaketaz, egin zuen hitz berrien erabilera jakintsua; bide horiek eskaintzen zizkioten posibilitate expresibo abstraktu bezain trinkozaleak maisukiro probetxatu bait zituen.

Adibiderik eman beharko balitz, neurri handiegia izango luke hitz-zerrendak; eta erabili zituen osabide guztien berri ematea, berri, oso teknikoa litzateke. Aipa ditzagun, bada, haren bertsoetan adierazgarrienik iruditu zaizkigunak, hala nola, «gorago-yoranez», «atseden-egarriz», «udazken-ostoa», «kabigai-lor», etabar. Zenbaitetan, eduki metaforiko sujerente bezain koloretsuak biltzen ditu hitz berriak: «egun-eunez yantzia», «marrubi-odolez» («Neskatz urdin yantzia»). Azkenik, ez ditzagun aipatzeko utzi Lizardiren olerkietan maila sinboliko eta semantikoa lotzen dituzten hitz konposatu haiek: «bizitza-itsaso» («Gure mintzo»), «Eri-baratzak» («Asaba zâfen baratza»).

Sintaxiari dagokionean, aldiz, zenbait bide ezberdin aukeratu ditu Lizardik hizkera laburtzalearen bilaketan.

Horietako bat elipsiarena dugu. Haren olerkietan baliapide poetiko honen erabilera sarri goraiapatua izan da, haren posibilitate sujerente, azkar eta bereziki inpresionistengatik. Esaldietako aditza ezkutaraztean, azken batean akzioa konkretatu gabe uzten bait du.

Morfologian bezala, bestalde, egitura trinkoen hautapena gailentzen da Lizardiren olerkietan, eta zenbaitetan ulerkaitzak diren esamoldeak sortzen dira:

- «goriak astundu-tantai aízko» (*Uzta-erdi*)
- «lufari itsatsi-mendizale makal unatu iduri» (*Negu*)
- «loak ar basoan»

4.- BUKATZEKO

Aipatuz joan garen trinkozaletasunaren manifestapen konkretu bakoitzean, helburu expresibo-poetikoak iritsi nahi zituzten joka-

bideak nabarmendu ahal izan ditugu. Ez dira, inola ere, formalista hutsaren zailtasun gratuitoak, baizik eta poesiari buruzko kontzeptzio baten azalpen bizi eta zoragarria, funtsean.

Banan-banan zehaztuz joan garen egitura, jokabide morfologiko eta sintaktiko hauek, beraz, halako «estetika» bati erantzuten diote; eta, zalantzarik gabe, maila fonetiko-metrikoan, eta baita semantikoan ere, *estetika* horren zerbitzuan dauden jokabideak aurkitu ahal izango dira.

Zein ote da, ordea, *poetika* hori?

Galdera nagusi honi erdizka bada ere erantzun diezaiokeen Aitzolen artikulu-zati hau aipatuko nuke nik aurrenik:

«La amplificación, la exhuberancia de expresiones eran sin duda alguna, influencia de lenguas latinas. Y tendió a la brevedad y a la concisión.

Y no solamente, en la expresión de las ideas procurando la supresión de verbos y palabras, recurriendo al suplet. (...), en todo aquello que diera vigor a la forma y no obscureciera la frase; adoptó el criterio de simplificar las mismas palabras y los verbos quitando la determinante «a» y la terminación de la forma verbal.

Con todo ello quiso dar una cierta impresión de arcaísmo (...) porque creyó que por ese camino se iba directamente a imprimir al idioma su peculiar genio sintético y expresivo, y no por el simple hecho de revivir viejos moldes»⁴.

Aitzolek aditzera ematen digunez, bada, euskarari, hizkuntza aglutinantea den aldetik, berez dagokion trinkotasuna dela dirudi Lizardiren egitura linguistikoen arrazoi nagusia: «imprimir al euskera su peculiar genio sintético».

Ez dirudi burugabekeria, abertzaletasunaren urterik sutsuenean sortu zen Pizkunde mugimenduko olerkari batek erabat tonu euskalduneko olerkigintza sortu nahi izatea. Hizkuntzaren mailan hemen nabarmendu duguna bera bilatu zuen Lizardik metafora, pertsonifikazio eta gainerako errekurtsu poetikoetan.

Hizkuntza erromanikoengandik urruntzen eta hizkuntza arkaiko bat moldatzen saiatu zela diosku Aitzolek goiko zati ho-

rretan, eta hori bide da halako egitura gotortuen, zenbait esamolde errefracutsuren eta fragmentarismoaren arrazoia.

Halere, garaia lotua dagoen arrazoi honen indarra ukatu gabe, Lizardiren olerkigintzaren ezaugarri formalista hauek helburu poetiko sakonei dagozkiela ikusenezake: haren lirikaren adierazle nagusienetako bat izatera iristen da eta Poetika pertsonal baten agerpena bilakatzen:

«En cuanto al ropaje de sus conceptos poéticos (...) creo que debe usted esforzarse en alcanzar una expresión cada vez más justa y más densamente vasca.

Me parece evidente que si en algo ha de ser superior el verso lírico a la prosa, no será por lo que todo verso tiene de convencional, sino por lo que ayude a extraer del lenguaje el máximo de sustancia expresiva.

Sé por repetida experiencia que esta teoría tiene, entre nosotros, numerosos y acérrimos enemigos: a ellos me dirijo para hacerles observar que la poesía tiene otros géneros, como el épico, que no piden el mismo grado de concentración, y cuyo cultivo procuramos promover los que a él no nos sentimos llamados; y que en un género u otro, siempre el espíritu auténtico del idioma vasco tiende a la densidad expresiva, en grado muy superior al romance, que tanto ha tenido que pesar sobre nosotros, para hacernos agradable lo redondeado y relamido»⁵.

Lizardik 1931n Lauaxetaren *Bide barridak* liburuari buruz idatzi zuen artikulua honetan, zeharka bada ere, bere poetika pertsonalaren berri ematen digu batez ere; bertan bildurik ikusten ditugu lehenago aipatu dugun euskararen izate sintetikoarenganako ardurara, hari berez dagokion trinkotasunaren aipamena, baina baita gure olerkariak lirikari buruz zuen kontzepzioa ere.

Hautatu dugun zati honetan biltzen da nagusienik kontzeptu hori, nahiz eta artikulua guztian zehar, zenbait baieztapen interesgarri aurki daitekeen han-hemenka.

Garrantzizkoena, halere, hizkuntzaren etekin expresiboa probetxatzeari ematen dion lehen postua dugu, zalantzarik gabe. Bete-betean adierazten bait du haren olerkigintzak, hizkuntzaren errekurtsuak areagotuz, lortu nahi dituen helburu expresiboetan kontzepzio horren hedadura.

Eremu sintaktiko, morfologiko, semantiko eta fonetikoetako errekurtsuak areagotuz, zentzu-sentimenduei lehen prisma eskaintzean, lirika barrenkoi horren adierazpena lortzen du Lizardik, hizkuntza poetikoa benetan zainduaz.

Formalismoak ez du lekurik apenas honelako lirika batetan. Erabiltzen diren formak helburu expresibo baten zerbitzuan daude, helburu poetiko bat dute eta horien kolaborazioa olerkigintza horren handitasunean ez da sinboloena edo imagina literarioena baina txikiagoa.

L.O.

¹ MITXELENA, K.: *Idazlan hautatuak*, Etor, Bilbo 1972, 176 or.

² *El Día*, 1933-6-8.

³ Ik. SARASOLA, I.: «Lizardiren poemagintzaren alde formalen estudio bate-rako» in: *Homenaje a Julio Caro Baroja*, Madrid 1978.

⁴ AITZOL: «Xabier de Lizardi», in: *Yakintza*, 1, 1933.

⁵ LIZARDI: «Rumbos nuevos», in: *Euzkadi*, 1931-12-30.

DE LA POETICA DE LIZARDI SUR LA POËTIQUE DE LIZARDI

Lizardi es un poeta «difícil». Los factores explicativos de este hecho son tres: 1) Esta «dificultad» es distintivo de los grandes líricos. 2) El léxico particularmente cuidado. 3) La búsqueda de un lenguaje denso. A continuación se analizan algunas manifestaciones concretas de esta densidad.

A) *Sintagmas indeterminados.*

La práctica del indeterminado en los poetas de los años 30 la introdujo Orixe. Este lo habría tomado de los bersolaris de Lapurdi (Ibon Sarasola). Pero Patxi Altuna ha demostrado su uso ya en Etxepare y Etxeberri. Lizardi no solo utiliza la forma indeterminada por exigencias técnicas de la rima. La hallamos también en vocativos y apóstrofes, en «personificaciones» y «generalizaciones».

B) El participio/infiniitivo del verbo

Otra forma empleada en función de la densidad y fuerza expresiva del lenguaje es la supresión de la diferencia morfológica entre el infinitivo y el participio en la raíz del verbo. Lizardi echa una mano de esta forma por exigencias de la técnica de versificación; pero también se la encontramos en interrogaciones, exclamaciones y en expresiones irónicas o emotivas.

C) Otras formas morfológicas y sintácticas

Lizardi hace también un uso inteligente de la derivación y de la composición en la creación de palabras nuevas.

Respecto a la sintaxis, el empleo de la elipsis, permite construir una frase más breve, sugerente, de tinte impresionista.

Estas particularidades morfológicas y sintácticas señaladas aquí, junto con otras fácilmente detectables en la fonética y semántica, son indicativas de una Estética propia de Lizardi.

Según Aitzol, con esta Estética, Lizardi quería imprimir al euskara, lengua aglutinante, «su peculiar genio sintético y expresivo». Pero por encima de interpretaciones formalistas no se ha de olvidar que esta densidad de lenguaje está al servicio de la lírica. Lizardi pretende «extraer del lenguaje el máximo de sustancia expresiva».

Lizardi est un poète «difficile». Trois raisons expliquent ce fait:

- 1) Cette «difficulté» est un des signes distinctifs des grands lyriques.
- 2) Le lexique particulièrement soigné.
- 3) La recherche d'un langage dense.

Nous passons ensuite à l'analyse de certaines manifestations concrètes de cette densité.

A) Les syntagmes indéterminés.

La pratique de l'indéterminé chez les poètes des années 30 a été introduite par Orixe. Celui-ci l'aurait prise des bertularis de Lapurdi, d'après Ibon Sarasola. Mais Patxi Altuna a trouvé cette caractéristique déjà chez Etxepare et Etxeberri. Lizardi utilise la forme indéterminée non seulement pour des exigences techniques de la rime, mais aussi dans les vocatifs et les apostrophes, les «personnifications» et les «généralisations».

B) Le participe/infiniitif du verbe.

Une autre forme utilisée pour atteindre cette densité et cette force d'expression dans le langage est la suppression de la différence morphologique entre l'infiniitif et le participe dans la racine du verbe. Lizardi fait recours à cette forme pour appliquer les règles de la versification; mais nous la trouvons aussi dans des phrases interrogatives, exclamatives ainsi que dans des expressions ironiques ou émotives.

C) Autres formes morphologiques et syntaxiques.

Lizardi emploie aussi d'une manière intelligente la dérivation et la composition dans la création de termes nouveaux.

Quant à la syntaxe, l'emploi de l'ellipse lui permet de construire une phrase plus brève, suggestive, de tendance impressionniste.

Ces particularités morphologiques et syntaxiques signalées ci-dessus ainsi que d'autres facilement décelables dans la phonétique et la sémantique sont les indices d'une esthétique propre à Lizardi.

Selon Aitzol, par cette esthétique, Lizardi voulait imprimer à l'euskara, langue agglutinante, «son propre génie synthétique et expressif». Mais il ne faut pas oublier, par dessus toute interprétation formaliste, que cette densité de la langue est au service de la lyrique. Lizardi cherche à «extraire du langage le maximum de substance expressive».